

AANBEVELING AANGAANDE
HET EUROPESE OPLEIDINGS- EN MOBILITEITSPROGRAMMA
VOOR ONDERZOEKERS

HET EUROPESE OPLEIDINGS- EN MOBILITEITSPROGRAMMA

VOOR ONDERZOEKERS

1. Inleiding

Het Europese opleidings- en mobiliteitsprogramma voor onderzoekers maakt deel uit van het vierjaarlijkse Kaderprogramma van de Europese Unie voor Onderzoek en Technologische Ontwikkeling. Het programma heeft tot doel het menselijk potentieel van de Europese Unie en de met haar geassocieerde landen beter te benutten door de mogelijkheden voor opleiding en mobiliteit van (vooral jonge) onderzoekers te vergroten. In het huidige 4de EU-Kaderprogramma is dit het 'Training and Mobility of Researchers programme (TMR)', dat voortbouwt op het 'Human Capital and Mobility programme (HCM)' uit het 3de Kaderprogramma.

Het TMR-programma omvat vier actiegebieden:

- onderzoeksnetwerken: het gaat erom onderzoeksgroepen te stimuleren om samen te werken aan hoogwaardige, gezamenlijke onderzoeksprojecten, en daarbij de opleiding en mobiliteit van voornamelijk jonge postdoctorale onderzoekers te bevorderen.
- toegang tot grote onderzoeksfaciliteiten voor O&O: dit actiegebied heeft een tweevoudig doel, met name enerzijds de toegang tot grote installaties voor onderzoekers mogelijk maken, en anderzijds door onderzoeksprojecten de toegankelijkheid van grote onderzoeksfaciliteiten verbeteren.
- training door onderzoek via beurzen (*Marie Curie fellowships*): de onderzoekers kiezen zelf het onderzoeksgebied, het gastinstituut (in overleg) en het wetenschappelijke panel waarin de aanvraag zal worden beoordeeld ("bottom up"-benadering). De wetenschappelijke kwaliteit en het Europese belang zijn beslissend voor de toewijzing.
- begeleidende maatregelen: Euroconferenties, zomercursussen, praktijkstages en andere begeleidende maatregelen.

2. Resultaten van Vlaanderen/België in de HCM- en TMR-programma's

Eind 1997 werd een studie gepubliceerd over de Vlaamse deelname aan het Europese Derde Kaderprogramma (1990-1994) (analyse uitgevoerd door Michèle Oleo en Marc Luwel, administratie Wetenschap en Innovatie). Voor het HCM-programma werd enkel de deelname aan de grote installaties en de netwerken geïventariseerd. De analyse heeft aangetoond dat de Vlaamse return voor deze programma-onderdelen 1.84% bedraagt (voor 81% van alle deelnames), wat middelmatig is tot laag. Vooral de universiteiten namen deel aan de netwerken en grote installaties. De deelname van de Vlaamse onderzoeksinstellingen

is bijna volledig voor rekening van IMEC en blijft relatief bescheiden in vergelijking met de andere programma's.

Ook in het lopende TMR-programma zou Vlaanderen relatief slecht scoren in de onderzoeksnetwerken; officiële cijfers hieromtrent zijn evenwel niet beschikbaar.

De succesratio's zijn wel beschikbaar voor de beurzen in het lopende TMR-programma, weliswaar op het niveau van België (zie bijlage I). Hieruit blijkt dat ons land gemiddeld scoort als gastland voor *Marie Curie fellows* (België: 21%, gemiddelde voor de deelnemende landen: 21%), en iets boven het gemiddelde als land van herkomst van *Marie Curie fellows* (België: 23% t.o.v. een gemiddelde van de deelnemende landen van 21%).

De gegevens voor Vlaanderen alleen zijn niet onmiddellijk beschikbaar; deze zouden wel kunnen afgeleid worden uit het globale pakket van de individuele dossiers voorhanden bij de Vlaamse programmavertegenwoordiger. Anderzijds heeft de administratie Wetenschap en Innovatie de intentie om ook voor het 4de EU-Kaderprogramma een analyse van de Vlaamse deelname uit te voeren.

3. Pijnpunten

De VRWB heeft een aantal pijnpunten gedetecteerd die mede aan de basis zouden kunnen liggen van de relatief minder goede resultaten van België en Vlaanderen.

3.1. Uit de vergelijkende tabel in bijlage II van de loonkost van de onderzoeker in EU-context blijkt dat de Belgische loonkost, zowel voor categorie 20 (predoctorale bursalen) als categorie 30 (postdoctorale bursalen) het hoogst is. De vraag rijst of de hoge Belgische loonkost negatief werkt voor de instroom van *Marie Curie fellows* en of de Europese Commissie met vooraf vastgestelde bedragen of aantal beurzen per land werkt.

3.2. Ook voor de TMR-netwerken dient de vraag gesteld of de hoge Belgische loonkost geen remmend element is, vermits ook de totale netwerkkost geplafonneerd is en een coördinator met "dure" Belgische partners sneller dit plafond bereikt.

3.3. Als mogelijke oorzaak voor het geringe Belgische succes in de onderzoeksnetwerken werd gedacht aan het feit dat kleine onderzoeksgroepen een kleinere kans zouden maken in de sterke competitie met gelijkaardige netwerken waarbij grote excellentiecentra betrokken zijn. Dit wordt echter niet door alle instellingen bevestigd. In de K.U. Leuven ervaart men juist het omgekeerde; namelijk van de 9 TMR-netwerken die sedert 1 januari 1996 werden opgestart situeren er zich 7 bij middelgrote en relatief kleinere onderzoeksgroepen.

3.4. Voor de TMR-netwerken benadrukt de Europese Commissie de toegevoegde Europese waarde van trainingsactiviteiten van jonge vorsers in transnationale onderzoeksnetwerken van topkwaliteit. De financiering gaat duidelijk naar excellente voorstellen. Beoordelingselementen zijn onder meer: toponderzoek, trainingscapaciteit, complementariteit, multidisciplinair karakter; bij de rangschikking van bepaalde projecten waren er zelfs bonuspunten voor samenwerking met de industrie en met LFR-regio's ("less favoured regions"). De vraag rijst of de indieners voldoende met deze en andere beoordelingselementen rekening hebben gehouden. Bovendien is niet duidelijk welke andere criteria er in de marge een rol hebben gespeeld.

4. Nieuwe accenten in het toekomstige horizontale programma 'Improving human research potential and the socio-economic knowledge base' in het vijfde EU-Kaderprogramma

In het meest recente document over het vijfde EU-Kaderprogramma (compromistekst van 12 februari 1998), die het gemeenschappelijk standpunt van de Europese Raad Onderzoek verwoordt, worden een paar nieuwe accenten gelegd voor het horizontale opleidings- en mobiliteitsprogramma voor onderzoekers.

Binnen de vierde activiteit komt er naast de kernactiviteit 'opleiding en mobiliteit van onderzoekers' een afzonderlijke key action 'Improving the socio-economic knowledge base' met een apart budget en eigen programmacomité.

Het kernprogramma blijft actief op de vier gebieden: onderzoeksnetwerken, Marie Curie beurzen, toegang tot onderzoeksinfrastructuur, begeleidende maatregelen om wetenschappelijke en technologische excellentie te promoten.

Vooraf het systeem van Marie Curie beurzen wordt grondig gewijzigd. Voor de individuele Marie Curie beurzen zouden voortaan enkel nog postdoctorale onderzoekers in aanmerking komen, en niet langer ook predoctorale (categorie 20) en ervaren onderzoekers (categorie 40). De individuele beurzen worden verder aangevuld met vier bijkomende complementaire beursmogelijkheden:

- beurzen voor en medegefinancierd door bedrijven; ondernemingen (inclusief KMO's) kunnen solliciteren om als gastbedrijf te worden erkend, om vervolgens zelf bursalen te kunnen selecteren volgens welbepaalde criteria;
- beurzen voor onderzoeksinstellingen in minder ontwikkelde regio's;
- beurzen voor ervaren onderzoekers (de huidige categorie 40) om de mobiliteit tussen industrie en onderzoeksinstellingen te bevorderen;
- steun voor doctoraatsstudenten (de huidige categorie 20) voor korte verblijven in opleidingscentra.

Ook de actie 'toegang tot grote installaties' wordt verruimd. De mogelijkheid wordt geopend om steun te verlenen voor het opzetten van netwerken tussen onderzoeksinfrastructuur-operatoren enerzijds en gebruikers met verwante onderzoeksprojecten anderzijds. Deze actie heeft tot doel 'good practices' te verspreiden, kritische massa te genereren voor onderzoek naar hogere performantie-technieken, -instrumentatie en -technologieën, complementariteit en interoperabiliteit te bevorderen, en het creëren van verspreide 'virtuele' grote installaties te stimuleren.

5. Aanbevelingen

Uitgaande van de knelpunten gedetecteerd bij de voorbije en lopende Europese mobiliteitsprogramma's, rekening houdend met de nieuwe accenten in het toekomstige mobiliteitsprogramma, en met het oog op een duidelijkere aanwezigheid in de diverse mobiliteitsacties in het 5de EU-kaderprogramma, wenst de VRWB volgende aanbevelingen te formuleren.

- 5.1. De VRWB dringt er op aan dat de Vlaamse vertegenwoordigers vóór de start van het nieuwe programma 'Improving the Human Research Potential and the Socio-Economic Knowledge Base' met de EU zouden onderhandelen over een wijziging van de financiële regels. De Vlaamse vertegenwoordigers moeten pleiten voor een wijziging van het statuut van werknemer naar het goedkopere statuut van bursaal (zoals nu reeds het geval voor Spanje, Zweden en het Verenigd Koninkrijk).*
- 5.2. Aansluitend wenst de VRWB zijn eerdere aanbeveling (cfr. VRWB-advies bij het voorstel van de Europese Commissie voor het 5de Kaderprogramma dd. 24 april 1997) te herhalen en benadrukt nogmaals het belang van het streven naar een uniform Europees statuut dat de mobiliteit van onderzoekers in de Europese Unie vergemakkelijkt. Daarbij beveelt de VRWB aan om de 'bench fee' aan te passen aan de reële werkingskost van de betrokken onderzoeker.*
- 5.3. De VRWB benadrukt dat in het 4de EU-Kaderprogramma geen mogelijkheid was voorzien voor de verantwoording naar de EU-administratie toe van de beheerskosten en algemene exploitatiekosten (overhead) van de universiteit, daar waar het Decreet betreffende wetenschappelijke en maatschappelijke dienstverlening van universiteiten en hogescholen (22 februari 1995) de inning van deze kosten (van ten minste 10%) mogelijk maakt. In het kader van het VRWB-pleidooi voor een veralgemening van de aanrekening van overheadkosten voor alle onderzoeksprojecten waar een overheid financieel*

tussenkamt, dringt de VRWB er op aan dat de Vlaamse vertegenwoordiging met de EU zou onderhandelen om de heffing van overheadkosten op de beurzen in aanmerking te nemen bij de afrekening.

- 5.4. Onderzoeksgroepen moeten worden gestimuleerd zich te engageren om grotere groepen of samenwerkingsverbanden te vormen. Dit werkt kwaliteitsverhogend en kan de kansen op succes vergroten.
- 5.5. Meer dan voor andere EU-onderzoeksprogramma's, acht de VRWB duidelijke informatie over de diverse accenten en over de topics van het programma erg belangrijk. Extra informatiesessies zijn daarom aangewezen met onder meer verduidelijking over welke domeinen uit de humane wetenschappen in aanmerking komen en welke niet, over de precieze mogelijkheden die geboden worden door de Large Scale Facilities, enz. Een goede communicatie met de diverse actoren in het programma kan zorgen voor een vlotte overdracht van informatie over de programma-onderdelen en de projectresultaten naar de onderzoeksgroepen.
- 5.6. In het licht van de nieuwe Marie Curie beurzen voor bedrijven, beklemtoont de VRWB dat een speciale regeling dient getroffen te worden inzake de intellectuele eigendomsrechten. Er dient te worden vermeden dat bursalen een interessant alternatief worden voor contractonderzoek.
- 5.7. Nog in verband hiermee benadrukt de VRWB dat de 'industrial host fellowships' niet teveel mogen gericht worden op grote internationale ondernemingen, maar dat speciale maatregelen moeten genomen worden opdat ook KMO's voldoende aan de bak zouden kunnen komen in deze activiteit.

Elisabeth Monard
secretaris

Roger Dillemans
voorzitter